

Josef F. - Begyndelsesbogstav af efternavne i kriminaljournalistik

Farø, Ken Joensen

Published in:
Mål og mæle

Publication date:
2009

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Farø, K. J. (2009). Josef F. - Begyndelsesbogstav af efternavne i kriminaljournalistik. *Mål og mæle*, 1, 4.

mål¹+mæle

32. ÅRGANG, JUNI 2009

Tog han *sin* eller *hans* hat?

Reglerne for brugen af *sin*, *sit*, *sine* og *sig* er egentlig ikke så komplicerede. Alligevel er der mange, der ikke følger dem. Torben Juel Jensen fortæller hvorfor side 6.

Ej og ikke

Hvad betyder det, når nægtelserne hober sig op, og hvad er egentlig forskellen på *ej* og *ikke*? Det forklarer en af Danmarks dygtigste formidlere af sprogforskning, Søren Brandt, i den første af fire rubrikker, som vi genoptrykker i anledning af hans 70 års fødselsdag i år. Læs side 12.

Idékvinde, fundraiser, organisator og PR-person

Lis Jacobsen tog initiativ til stiftelsen af *Det danske Sprog- og Litteraturselskab*, reorganiserede *Ordbog over det danske Sprog* og medvirkede ved oprettelsen af *Dansk Sprognævn*. Læs Inge Lise Pedersens portræt af en af de betydeligste skikkelser i dansk sprogforskning side 14.

Årets ord og udtryk 2008

Nu er de fundet. Se, hvad der vandt, på side 19.

Tosprogede i skole

Er det rigtigt, at tosprogede klarer sig dårligt i skolen? Hvad vil det overhovedet sige at være tosproget? Læs artiklen af Dorthe Bleses og Anders Højen side 21.

Minoritetssprog i Danmark

Tysk i Sønderjylland er i den såkaldte *Sprogpagt* fra 2001 defineret som et dansk minoritetssprog. Peder Gammeltoft fortæller, hvad det betyder i praksis, side 30.

Sprogligheder 2

Hvad sker der med *sin* i moderne dansk – og hvorfor sker det? 6

Kvadrofonisk negation 12

Lis Jacobsen 14

Årets ord og udtryk 2008 19

Tosprogethed – hvad er problemet? 21

At skilte med egne stednavne 30

En fransk politiker skrev engang, at det er en mærkværdighed ved det franske sprog, at ordene i det står i den orden, man tænker dem i.

Ludwig Wittgenstein
(1889-1951)

Selve præpositionen *til* er også speciel for nordisk – det tilsvarende engelske *till* er et lån fra nordisk – i resten af germansk har man jo det ord der ligger bag ved engelsk *to*, tysk *zu* (og som styrer dativ).

Jan Katlev

? Josef F. – Forbogstav for efternavn i kriminaljournalistik

Hvad er grunden til, at man i sagen om den østrigske kælderindespærring næsten konsekvent ser manden omtalt som "Josef F."? Er det en ny skik, der er ved at brede sig i dansk kriminaljournalistik?

Werner Thomsen
Vejle

! Det er rigtignok ikke konventionelt dansk at omtale anklagede ved fornavn + efternavnets forbogstav. Vi bruger andre midler, som ikke nødvendigvis er mere skånsomme over for den mulige forbryders identitet. Ganske vist er den gennemgående formel det typisk artikelløse participium *tiltalte*: "Tiltalte nægter alt", "Tiltalte: Ofre fremprovokerede overfald", og det er jo da så anonymt, som det kan blive. Til gengæld får man andre oplysninger om personen, så det går (mindst) lige op, fx: "En nu 39-årig mand fra Dronninglund-egnen". Det er altså ikke nødvendigvis personhensyn, men snarere tradition, der gør forskellen.

Hvorfor så formen *Josef F.*, når hans efternavn jo meget tidligt i sagen blev offentligt kendt? Ud over Ekstra Bladets maleriske tilnavn, *Uhyret*,

hedder han jo noget så stilfærdigt som *Fritzl*, en bayersk kortform + diminutiv af *Friedrich*. *Josef F.* er en eksotisme, der er sluppet ind i danske medier enten via et bevidst journalistisk valg – hos de litterære vil Franz Kafkas *Processen* med hovedpersonen *Josef K.* nok rinde i hu – eller også er det simpel formidlingssjusk. I tysk derimod er det simpelthen måden at anonymisere anklagede på: Den 17-årige skolemassemorder fra Winnenden ved Stuttgart omtales fx som *Tim K.* i tysksproget presse.

Der ér fortilfælde i dansk. Filmen *Christiane F.* fra 1979 var med til at gøre fænomenet kendt herhjemme. Eksempler som *Pia K.* skyldes derimod næppe tysk, men snarere politikerens lange efternavn, til dels nedladdenhed og muligvis amerikansk slang: Således omtaler mange en kendt burgerbar som *Mac D.*

Et andet eksempel på overførsel af tyske stiltræk til danske aviser er, når personers alder konsekvent angives med et tal i parentes: "Heinrich Müller (38) er leder af en børnehaven". Dét gør vi ikke på dansk, hverken konsekvent angiver alder eller placerer den uformidlet i parentes. Men som tilpasningsdygtig korrespondent vænner man sig hurtigt til andre former og begynder at reproducere dem selv.

KF

? Frås

For et par år siden undrede jeg mig over at så mange journalister stavede *fråds* forkert. Siden gik det op for mig at deres stavemåde, *frås*, ikke bare er godkendt, men enerådende. Jeg er ikke

tilhænger af dobbeltformer, men her ville jeg gerne have haft en. Hvorfor har "man" slettet konsonanten *d* – jeg kan ikke se nogen fornuftig etymologisk forklaring.

Kurt H. Juul
Ribe

! *Frås* og *fråse* er uden *d* i Saabyes Retskrivningsordbog (1891), som var lovformeligt autoriseret af Kultusministeriet. Men undervisningsministeriets Dansk Retskrivningsordbog (1923) har kun stavemåden *fråds* og *frådse*, indtil Retskrivningsordbogen (1986) genindfører *frås* og *fråse*.

Ordet kommer af nedertysk *vraz*, beslægtet med højtysk *fressen*. Der er således ikke noget etymologisk begrundet *d* i ordet, som man respektfuldt bør lade stå. Skrivemåden *-ds* er en gengivelse af det tyske *z*, ligesom i *dandse*, *Provinds*, *Prinds* osv., men det blev afskaffet med en ministeriel bekendtgørelse for mere end hundrede år siden, i 1889.

En hovedregel i dansk retskrivning er at to eller flere konsonanter i en ordstamme markerer at den foregående vokal er kort: *mase/masten*, *rus/rust*, *ise/isme* osv. *Fråds* er derfor en undtagelse sammen med *sejlds*, *stils*, *stads*, *kreds*, der har lang vokal trods *-ds*, jævnfør med kort vokal *plads*, *tilfreds*, *kryds*, *lakrids* o.a.

Redaktionen af den nye retskrivningsordbog har altså moderniseret stavemåden *fråds* og i øvrigt også *skidteras* og *slabberas*, som tidligere havde *-ds*.

EH

? Man ska' ka' dansk

For et stykke tid siden hørte jeg en minister udtale sig i indvandrerdebatten med ordene "Man ska' ka' dansk." Både før og efter har jeg hørt mange forkorte at *kunne* til *å ka* i stedet for *å ku*. Nu forekommer det mig at den forkerte form er næsten enerådende. Er dette en nyskabelse? Eller er det mig der ikke har hørt ordentligt efter før i tiden (jeg er født i 1937)? Og (umuligt at svare på, formentlig): Hvordan går sådan noget til?

Kurt H. Juul
Ribe

! Problemet med infinitiverne at *skal* og at *kan* kender vi fra begyndelsen af 1700-tallet: [han] siges at *skal* være Præst i Citadellet (o. 1750), et *Menneske* bør at *kan* forsvare sig mod andre (det er såmænd Holberg). De har siden holdt sig hos mindre befarne skriftsprogsbrugere og i talesproget: du har ikke spor at *skal* have sagt her, det er nødvendigt at *kan* dansk.

Det normale er at en infinitiv er lig med nutidsformen minus *r*: *løber/løbe*, *scanner/scanne*, *ruller/rulle*. Men nutidsformerne *kan* og *skal* er ganske uegnede som grundlag for en infinitivform, og derfor har de lært for tre-fire hundrede år siden konstrueret formerne *at skulle* og *at kunne*. Tilsvarende med de få andre verber med genstridige nutidsformer: *at burde*, *at måtte*, *at ville*. Deres infinitiver er stadig lidt fremmede for almindelig skrift og tale.

EH